

“Rakkaus on mahtavampi kuin laki, sillä se on elämän alkulaki, mutta sen ilmaus on synty eli lainrikkomus, ellei saateta uudelleen voimaan sitä alkuilaa, jossa rakkauden laki yksin vallitsi.” (Richard Wagner: Briefe).

“Todellinen ihminen syntyy vasta sitten, kun hänen elämänsä muovaa ja säätelee todellinen ihmisyys, eikä enää mielivaltainen laki.” (Richard Wagner: Briefe).

“Haluan murskata lain ja omistuksen väkivallan. Oma tahto olkoon ihmisen herä, oma ilma hänen ainoa lakinsa, omat voimat hänen koko omaisuutensa, sillä pyhä on vain vapaa ihminen, eikä ole mitään häntä korkeampaa.” (Richard Wagner: Die Revolution).

Saila Luoma:

RAKKAUS -LAKI - VAPAA TAHTO - IHMISYYS

“Valkyyrian“ suuret teemat

Wagnerista on sanottu, että hänen teoksissaan on kaikki se, mitä eurooppalaisessa kulttuurissa liikkui 1800-luvulla. Wagner ammensi siitä, mitä ajassa oli, mutta oli samalla suuri uudistaja. Ringissä hän halusi luoda “tulevaisuuden taideteoksen”, joka olisi antiikin mytologisen näytelmän germaaninen vastine. Myytti oli se muoto, joka parhaiten toi esille ikuiset kysymykset hyvästä ja pahasta, ihmisen suhteesta toisiin ihmisiin, luontoon ja yhteiskuntaan. Myytti on yleismaailmallinen ja sovellettavissa. “Myytit ovat ihmiskunnan yhteisiä unia” kirjoittaa Götz Friedrich.

Kun Suomen Kansallisooppera nyt on toteuttanut erinomaisen Reininkullan, voi odottaa yhtä mielenkiintoista Valkyyriaa syksyllä 1997. On ehkä paikallaan tarkastella tämän teoksen keskeisimpiä teemoja ja myös niihin liittyviä tapahtumia Wagnerin elämässä.

Valkyyria on Reininkultaa seuraava “ensimmäinen ilta” Esinäytöksen väkivaltaisten ja rakkaudettomien tapahtumien jälkeen siirrytään jumalien maailmasta ihmisten maailmaan. Myrskymusiikki seuraa vainottua pakolaista, joka pelastautuu vieraaseen taloon, missä kohtaa tulevan rakastettunsa. Myrsky antaa tilaa toukokuulle ja rakkaudelle.

Siegmund ja Sieglinde ovat kaksois-sisarukset. He ovat Wotanin lapsia, Wälse-suvun viimeiset. Wotan on hylännyt heidät, saattanut Sieglinden onnettomaan avioliittoon Hundingin kanssa ja jättänyt Siegmundin oman kohtalonsa varaan. Wotan kuitenkin suojelee heitä, avaa ovet vapauteen ja antaa Siegmundille miekan heidän turvakseen. Sisarusket kokevat lyhyen onnen, mutta ovat tuhoon tuomitut. He ovat loukanneet lakeja ja avioliiton ja siveyden suojelijattarena Fricka langettaa heille kuolemantuomion. Wotanin, ylimmän lainsäätäjän ja lain toteuttajan on saatettava laki voimaan. Kaikenvaltaava rakkaus joutuu rakkaudettoman vallan uhriksi.

Ringin aiheet ovat Eddasta, Völsungasagasta, Nibelungenlaulusta sekä Jacob Grimmin vuonna 1835 ilmestyneestä teoksesta Deutsche Mythologie. Siegmundin ja Sieglinden tarina on kertomus insestistä. Tämä tuskin kuitenkaan loukkaa ketään, sillä eri kansojen jumaltarustoissa on vastaavuuksia runsaasti. Sisarusket ovat kasvaneet erillään, eivätkä

heti tunne toisiaan. He ovat heimonsa viimeiset ja heillä on tiedostamaton yhteiskuuluvuuden tunne. Molemmat ovat eläneet vihamielisen ympäristön keskellä, oman itsensä varassa ja turvautuvat nyt toisiinsa. Aihetta käsittelevät muutkin romantit; muiden muassa Chateaubriand, pienoisromaanissa René, joka on sisarusrakkauden kuvaus.

Teoreettisessa pääteoksessaan Oper und Drama Wagner käsittelee myös Oidipus - tarinaa kysyen “Rikkoiko Oidipus luontoa vastaan”? Hän vastaa kieltävästi ja perustelee, että jos suhde olisi ollut luonnon- eikä vain lakienvastainen, siitä ei olisi syntynyt jälkeläisiä. Oidipus ja Iocaste eivät tienneet sukulaisuudestaan, eivätkä tietoisesti rikkoneet lakeja; tästä liitosta syntyi neljä perillistä. Wagneria tähän aikaan kiehtonut Oidipus-aihe toistuu myös Wotanin ja Brünnhilden suhteessa - jäähyväiskohtauksen musiikki kertoo sen riittävän selvästi.

Kirjoitustyön kestäessä Wagner kirjoitti Lisztille: “Olen huolissani toisen näytöksen sisällöstä. Se käsittää kaksi niin tärkeää ja raskasta katastrofia, että niiden sisältö oikeastaan riittäisi kahteen näytökseen. Molemmat ovat kuitenkin niin sidoksissa toisiinsa ja ensimmäinen johtaa niin suoraan toiseen, että niitä on mahdotonta erottaa. Niin esitettyinä kuin haluaisin, ja jos tarkoitukseni todella ymmärretään, tämä näytös järkyttää katsojaa ennenkokemattomalla tavalla.”

Toisen näytöksen päähenkilö on Wotan, joka on traaginen henkilö alusta loppuun ja kaiken toiminnan keskipiste. Toisen näytöksen kohtaukset Wotan-Fricka ja Wotan-Brünnhilde, joita on moitittu liian pitkiksi ja ikäviksi, ja usein esitettykin lyhennettyinä, sisältävät itse asiassa Ringin tärkeimmät ajatukset. Wotan on jumala, Lichtalbe, mutta myös ihmisen kuva. Hän on säätännyt lait, mutta rikkoo itse niitä. Hän on ollut valmis vaihtamaan rakkauden valtaan, eli myymään Freian saadakseen valtansa symbolin, Walhallan. Hän on hylännyt lapsensa ja näiden äidin. Valta ja hallitseminen sulkevat rakkauden pois. “Als junger Liebe Lust mir verblich, verlangte nach Macht mein Mut” - kun nuoren rakkauden hehku haalistui, aloin kaivata valtaa. Wotanin on kiellettävä rakkaus omiin lapsiinsa, jotta laki toteutuisi. “In eigener Fessel fing ich mich: ich unfreier aller” - jouduin

omaan ansaani, minä kaikista epävapain.

Tästä ristiriidasta alkaa Wotanin luopuminen. Teoksen alussa hän on hallitseva, tahtova jumala, sen päättyessä hänestä on tullut Wanderer, Vaeltaja, joka tietää, että hänen on väistyttävä uuden tieltä. Hän ei enää toteuta tahtoaan, vaan luopuu. “Auf gebe ich mein Werk. Nur eines will ich, das Ende.” - Jätän työni. Tahdon vain yhtä, loppua.

Ringin teksti oli jo kirjoitettu, kun Wagner vuonna 1854 tutustui Arthur Schopenhauerin teokseen “Die Welt als Wille und Vorstellung” - Maailma tahtona ja mieleenä. Näin ollen ei voi sanoa, että Wagner olisi Ringissä “dramatisoinut” Schopenhauerin keskeisen ajatuksen, jonka mukaan ihmisen perimmäinen olemus on sokea ja tiedostamaton tahto. Kärsimys aiheutuu kaikista niistä tahdon sanelemista tarpeista ja vaatimuksista, joita on mahdotonta tyydyttää. Vallan, omaisuuden ja nautintojen himo pitävät ihmistä otteessaan. Vain luopuminen ja elämänvietin kumoutuminen voivat tuoda pysyvän vapautuksen.

Wagner kirjoitti vuonna 1854 Lisztille: “Sävellystyö etenee hitaasti, sillä nyt minua kiinnostaa ennen kaikkea eräs henkilö, joka - vaikkakin vain kirjallisessa muodossa - on tullut seurakseni yksinäisyyteen, kuin taivaan lahjana. Hän on Arthur Schopenhauer, suurin filosofi Kantin jälkeen. Lopullinen elämäntahdon kieltäminen - hänen pääajatuksensa - on pelottavan vakava, mutta ainoa vapauttava. Minulle tämä ajatus ei tietenkään ollut uusi.”

Wagner lähetti Ringin tekstin Schopenhauerille, joka ei koskaan vastannut hänelle, eikä myöskään ottanut vastaan kutsua luennoida Zürichissä. Schopenhauer piti Wagneria ennenkaikkea runoilijana, eikä koskaan arvostanut hänen musiikkiaan. Wagnerille taas Schopenhauerin ajattelu pysyi vuosikausia keskeisenä.

Wotan luopuu - jumalien valta “hämartyt” ja kulkee loppuaan kohti. Mitä on tuleva tilalle?

Ratkaisu voisi olla uusi, vapaa ihminen, joka ei tavoittelisi valtaa eikä rikkautta, eikä sokeasti tottelisi epäinhimillisiä lakeja, vaan loisi omat lakinsa rakkauden lakien mukaisesti. Tällaista sankaria Wotan yrittää luoda itse synnyttämästään Wälse-suvusta - lastensa avulla.

Sankari ei kuitenkaan ole Siegmund, jonka Wotan joutuu tuhoamaan, vaan hänen poikansa Siegfried. Siegfried-aiheen toistuva esiintyminen ratkaisevissa kohdissa tuo hänet - vielä syntymättömän - esille kaivattuna pelastajana, vanhojen jumalien syrjäyttäjänä.

Ajatus "vapaasta" ihmisestä, turmelumattomasta luonnonlapsesta, oli peräisin jo esiromantiikasta, Rousseaulta, ja toistui myöhemmin myös Nietzschen, Wagnerin ystävän, yli-ihmisajattelussa. Myös kansallissosialismi tarttui juuri Siegfried-aiheeseen yrittäessään tehdä Wagnerista ideologiansa keulakuvaa.

Ringin "toinen ilta", Siegfried, tuo sankarin päivänvaloon. Hän on sympaattinen luonnonlapsi, hyvästä ja pahasta tietämätön, vapaasti itseään toteuttava, auringonjumalan kaltainen. Mutta tämä kuva hämärtyy pian. Siegfried unohtaa rakkautensa, rikkoo sopimukset ja velvoitteet, kietoutuu Gibichungien juoniteluihin. Todellinen vapaasti valitseva sankari onkin rakastava Brünnhilde, jolle Ring-draamassa jää viimeinen sana.

Samoin kuin Wotan kulkee myös Brünnhilde pitkän kehitystien ihmisyyttä kohti. Hän kuuluu jumalien maailmaan, on Wotanin ja maan äidin Erdan tytär, yksi yhdeksästä valkyyriasta, Wotanin tahdon toteuttaja. Hänen tehtävänsä on valita taistelussa kaatuneista sotureista ne, jotka pääsevät Walhallaan ja muodostavat siellä Wotanin sotajoukon hänen valtansa turvaksi. (Wal = taistelu, taistelus-

sa kaatunut; kuren, kiesen = valita.) "Was bist du als meines Willens blind wählende Kür" - olet vain tahtoni sokeasti toteuttava valitsija.

Brünnhilde herää tietoisuuteen omasta tahdostaan nähdesään Siegmundin ja Sieglinden onnettomuuden. Hänessä heräävät ihmistunteet, myötätunto ja sääli. Maaäidin tyttärenä hän suojelee elämää ja asettuu Siegmundin ja Hundingin välisessä kaksintaistelussa Siegmundin puolelle, Wotanin tahdon vastaisesti. Molemmat taistelijat kuolevat Wotanin käden kautta, Brünnhilde auttaa Sieglinden pakoon ja saa itse rangaistuksensa. Hänet karkoitetaan jumalien maailmasta elämään ihmisen elämää. "Was sonst du warst, das sagte dir Wotan, was jetzt du bist, das sage dir selbst". - Wotan sanoi sinulle ennen, mitä olit, nyt sano itse itsellesi, mitä olet.

Teoksen lopussa Brünnhilde jää nukkumaan vuorelle tuliseinän suojaamana. Myytinä tässä heijastuu myös ikivanha tarina metsässä nukkuvasta neidosta - maa lepää talvella ja herää keväällä auringon tullessa. "Heil dir, Sonne", ovatkin Brünnhilden ensimmäiset sanat Siegfriedille, auringonjumalalle. Brünnhilden ja Siegfriedin liitto voisi olla uuden ja paremman maailman alku; Valkyyriain loppumusiikki sisältää siitä lupauksen.

VALKYRIA SYNTY TEKIJÄNSÄ VAIKEASSA ELÄMÄNTILANTEESSA.

Siegmund:

"Minne meninkin,
missä olinkin,
jos etsin ystävää,
tai naista, aina
minua halveksittiin.
Kiros oli päälläni.
Jos tein oikein,
se oli toisten mielestä väärin,
mikä itsestäni tuntui pahalta,
oli toisille mieleen.
Missä olinkin, jouduin riitaan,
minne meninkin, kohtasin vihaa.
jos pyrin onneen,
kylvin vain onnettomuutta;
siksi nimeni on Suru;
vain surua on tullut osakseni.

Valkyriaa leimaa Wagnerin silloisen elämäntilanteen synnyttämä syvä pessimismi. Sen on kirjoittanut yhteiskunnan ulkopuolelle sysätty lainriikkoja, Siegmundin kaltainen vainottu pakolainen, etsintäkuulutettu mies. Wagner oli viime hetkellä - olematta selvillä tilanteen todellisesta vakavuudesta - lähtenyt kapi-nallisesta Dresdenistä ja pelastautunut Sveitsiin. Hänen ystävänsä Bakunin ja Röckel, jotka yhdessä hänen kanssaan olivat osallistuneet vuoden 1948 vallankumousyritykseen, saivat kuolemantuomiot, jotka myöhemmin muutettiin vankeusrangaistuksiksi. Wagner sai vasta vuonna 1860 osittaisen armahduksen, ja saattoi jälleen astua Saksan maaperälle, Dresdeniä lukuunottamatta.

Elämäkerrassaan Wagner kertoo paostaan Dresdenistä: "Minut oli julistettu etsintäkuulutetuksi epäiltynä osallisuudesta Dresdenin kansannousuun, enkä näin ollen voinut katsoa olevani varmas-sa turvassa missään Saksan liittovaltiossa. Liszt neuvoi minua lähtemään Pariisiin, mistä voisin löytää uusia mahdollisuuksia; Widman neuvoi kuitenkin välttämään suoraa reittiä Frankfurtin ja Badenin kautta, koska siellä kapina oli vielä käynnissä ja poliisi piti erityisesti silmällä sinne matkustavia.

Varminta olisi Baijerin kautta, missä nyt oli aivan rauhallista, ensin Sveitsiin, mistä käsin voisin matkustaa Pariisiin ilman mitään vaaraa. Lähdin matkaan postivaunuissa ja otin tuskalliset jäähyväiset epätoivoiselta vaimoltani. Pääsin vaikeuksitta Baijerin rajalle, mistä jatkoin keskeyttämättä matkaa Lindauhin. Siellä minulta otettiin passi, kuten muiltakin matkustajilta ja vietin yön omituisen, kuumeisen jännityksen vallassa, kunnes Bodenseen höyrylaiva varhain aamulla lähti. Outo tunne täydellisestä vapaudesta kasvoi ja lisäsi kiihtymystäni."

Kaikkia lakeja rikkova rakkaus on myös aihe, jolla on vastineensa Wagnerin elämässä hänen Sveitsin vuosinaan. Mathilde Wesendonk, Wagnerin ystävän ja taloudellisen tukijan vaimo, oli muusana ja rakastettuna alkanut merkitä yhä enemmän. Valkyyriain partituurin reuna-merkinnöissä on kaikkiaan 17 peitekielelistä viittausta Mathilde Wesendonkiin. Tämä rakkaussuhde ehkä myös aiheutti Ringin sävellystyön keskeyttämisen vuonna 1857, jolloin sen syrjäytti uusi aihe, Tristan ja Isolde, Wagnerin varsinainen tilitys tästä rakkaussuhteestaan. Samalta vuodelta ovat myös Wesendonk-laulut Mathilden kirjoittamiin teksteihin.

RING - PÄÄTEOS, JONKA VALMISTUMINEN KESTI 20 VUOTTA.

1835 Wagner tutustuu Jacob Grimmin teokseen Deutsche Mythologie.
1848 runoelma "Siegfriedin kuolema".
1849 Wagner pakenee vallankumousyrityksen jälkeen Dresdenistä, missä toimi hovikapellimestarina. Liszt auttaa

- häntä siirtymään Zürichiin missä elää ystävien taloudellisen tuen varassa.
- 1849 kirjoitus "Das Kunstwerk der Zukunft" (Tulevaisuuden taideteos.)
- 1851 teoreettinen pääteos "Oper und Drama". Runoteos "Der junge Siegfried."
- 1851 Wagner kirjoittaa ensimmäisen neliosaisen version Nibelungen-runoelmasta.
- 1853 Ring des Nibelungen ilmestyy yksityispainoksena. Wagner lukee sen kutsuvieraille Zürichissä. Wagner tekee pitkän retken Alpeilla ja kokee luonnonelämyksiä, jotka myöhemmin toistuvat Ringin musiikissa. Rheingoldin musiikin säveltäminen alkaa.
- 1854 Rheingoldin partituurin lopettaminen ja Walküren sävellystyön aloittaminen. Wagner tutustuu Schopenhauerin teokseen *die Welt als Wille und Vorstellung*. Alkaa kirjoittaa Tristan ja Isolde-runoelmaa.
- 1856 Walküren sävellystyö valmistuu, Siegfriedin säveltäminen alkaa. Samanaikaisesti ensimmäiset teemat
- Tristaniin. Ringin säveltäminen keskeytyy.
- 1858 Wagner lähtee Sveitsistä ja asettuu asumaan Venetsiaan säveltääkseen Tristanin.
- 1864 Baijerin kuningas Ludwig II tarjoaa taloudelliset mahdollisuudet päättää Ringin sävellystyö.
- 1869 12 vuoden keskeytyksen jälkeen Wagner jatkaa Ringin säveltämistä.
- 1870 Ludwig II antaa esittää Walküren Münchenissä, vastoin Wagnerin tahtoa.
- 1876 Ensimmäiset Bayreuth-juhlat ja kolme Ringin esitystä.
- Kirjallisuutta:
 Richard Wagner: *Mein Leben*
 Curt von Westernhagen: *Wagner, Atlanta Verlag 1979*
 F. Riedel: *Der Ring des Nibelung en, Leipzig 1945*
 Stewart Spencer: *Wagner in Performance 1992*